

Inkomen en het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie

DRS. A. KRIJGER *

Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie is een van de belangrijkste economische kerncijfers. Een belangrijke reden daarvoor is dat het dient als basis voor de vaststelling van de prijscompensatie. Van tijd tot tijd laait in dat verband de discussie op over de vraag of het prijsindexcijfer het prijsverloop goed weergeeft. Met name de ontwikkeling van de woonlasten en de energieprijzen zouden onvoldoende in het indexcijfer tot uitdrukking komen. Daarvan zouden vooral de laagste-inkomenstrekkers de dupe zijn. In dit artikel wordt onderzocht of het algemene prijsindexcijfer een goed beeld geeft van de koopkrachtontwikkeling binnen verschillende inkomensklassen. De auteur komt tot de conclusie dat dit inderdaad het geval is. Juist de bestedingscategorie woning draagt daar in belangrijke mate toe bij. Dat wil echter niet zeggen dat verschillende groepen in de samenleving niet op heel verschillende wijze de invloed van prijsontwikkelingen ondergaan.

1. Inleiding

Regelmatig staat het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie in het centrum van de belangstelling. Een belangrijke reden hiervoor is dat hieraan de vaststelling van de prijscompensatie is gerelateerd. In de discussie over de prijscompensatie wordt nog al eens naar voren gebracht dat, als gevolg van de prijsontwikkeling van bepaalde onderdelen in het pakket van goederen en diensten dat ten grondslag ligt aan het prijsindexcijfer, er onvoldoende compensatie wordt geboden voor de opgetreden prijsstijgingen.

Zo vond er enige tijd geleden een discussie plaats tussen Konsumenten Kontakt/Industriebond FNV en Vegin aan de ene kant en het Ministerie van Economische Zaken aan de andere kant. Inzet was de wijze waarop de woonlastenontwikkeling — en daarbinnen de post energie — tot uitdrukking kwam in de systematiek van het prijsindexcijfer. Daarvoor was in een publikatie van Konsumenten Kontakt/Industriebond FNV 1) naar voren gebracht dat het pakket goederen en diensten waarop de prijscompensatie is gebaseerd, voor het laatst is vastgesteld in 1975, en dus gedateerd is. De ontwikkeling in de woonlasten die daarna is opgetreden, zou onvoldoende tot uitdrukking komen in de systematiek van het prijsindexcijfer en daarmee in de prijscompensatie. In een publikatie van Vegin en in het blad *Gas* 2) werd naar voren gebracht dat het verbruik van aardgas in geringe mate samenhangt met het inkomen. Daardoor zouden met name de lagere inkomens onvoldoende compensatie ontvangen voor de gasprijsverhoging. Het een en ander zou daarmee systematisch leiden tot een te geringe vergoeding via de prijscompensatie voor de gestegen woonlasten — en met name voor de post energie.

Van de kant van het Ministerie van Economische Zaken 3) werd deze benadering van het prijsindexcijfer, die zich beperkte tot de woonlasten, te partieel geacht. Men benadrukte dat het er bij het systeem van de prijscompensatie niet om gaat dat iedereen altijd voor elk afzonderlijk goed de prijsstijging krijgt gecompenseerd. Men betoogde o.a. dat de compensatie voor de prijsontwikkeling voor het *totale* pakket goederen en diensten in ogeschouw diende te worden genomen. Voor onderdelen uit dit pakket, zo werd gesteld, kan er voor bepaalde groepen consumenten over- of ondercompensatie optreden, maar gemiddeld voor het geheel, zo wees een berekening voor acht inkomensklassen uit, is de prijsontwikkeling voor alle inkomensklassen hetzelfde en dus past ook één vergoeding voor de gestegen prijzen.

Waar het in feite om gaat, aldus nog steeds het Ministerie, is dat men voor het totale consumptiepakket een juiste vergoeding krijgt voor de prijsstijging 4).

Onlangs is een studie gepubliceerd, verricht in opdracht van de Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Konsumenten Aangelegenheden (SWOKA), naar de koopkrachtontwikkeling van dezelfde acht inkomensklassen als waarvan hierboven sprake is 5). Deze studie toont aan dat inderdaad de prijsontwikkeling naar inkomensklasse, zoals die via de systematiek van de prijsindexcijfers tot uitdrukking wordt gebracht, voor een reeks van jaren bijna gelijk is. Een verdere analyse van de partiële prijsindexcijfers bracht aan het licht dat de bestedingscategorie woning in niet onbelangrijke mate hiertoe bijdraagt. Het merkwaardige fenomeen doet zich dus voor dat juist de bestedingscategorie woning zorgt draagt voor een egaliserende werking van de prijsontwikkeling voor de onderscheiden inkomensklassen. Binnen dit kader dient wel te worden bedacht dat de bestedingscategorie woning meer omvat dan alleen huur en energie; ook woninginrichting, huishoudelijke apparatuur e.d. vallen hieronder.

Dit artikel ziet er als volgt uit. In paragraaf 2 wordt kort in-

* De auteur is verbonden aan de afdeling Maatschappelijk Economisch Onderzoek van het Nederlands Economisch Instituut te Rotterdam. Dit artikel is voornamelijk gebaseerd op gegevens van een in opdracht van SWOKA uitgevoerd onderzoek naar de invloed van inflatie op consumptie. Het computerwerk hiervoor is verricht door P. H. Kemp. Dank gaat uit naar de collega's drs. B. van Holst en drs. J. D. M. Koppies voor hun opmerkingen bij een eerdere versie van dit artikel. Het artikel is op persoonlijke titel geschreven.

1) Konsumenten Kontakt/Industriebond FNV, *Onderzoekverslag woonlasten*, Den Haag, juni 1981.

2) Centrum rapport, *Onderzoek naar de relatie inkomen en gasverbruik van gezinshuishoudingen*, Amsterdam, december 1980. Drs. E. Hemrica, *Inkomen en gasverbruik van gezinshuishoudingen*, De resultaten van een onderzoek naar de relatie tussen deze twee grootheden, *Gas*, nummer 2, februari 1981.

3) Inkomenseffecten van de stijging van kleinverbruikerstarieven aardgas, Tweede Kamer, zitting 1981, 17 049, nrs. 1-2.

4) Zie in dit verband ook: Drs. G. J. A. Mensink, *Enkele opmerkingen over uiteenlopende prijsontwikkelingen, weging en onder- of overcompensatie in het kader van de prijsindexcijfers van de gezinsconsumptie*, *Maandstatistiek van de prijzen*, CBS, oktober 1982, blz. 8-12.

5) A. Krijger, *De invloed van inflatie op de consumptie. De ontwikkeling van de koopkracht voor verschillende inkomensklassen*, SWOKA Onderzoeksrapporten, nr. 19, 's-Gravenhage, 1982.

gegaan op de vaststelling van het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie; vervolgens volgt de presentatie van de prijsindexcijfers voor de acht onderscheiden inkomensklassen. In paragraaf 3 worden de partiële prijsindexcijfers weergegeven. In paragraaf 4 wordt de bestedingscategorie woning nader onder de loep genomen. En in paragraaf 5 volgen een aantal slotopmerkingen.

2. Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie

De prijscompensatie die regelmatig ten behoeve van de loononderhandelingen wordt vastgesteld heeft tot doel een vergoeding te bieden voor de gestegen prijzen. De hoogte van de prijscompensatie wordt gerelateerd aan het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie voor werknemersgezinnen bestaande uit een man, vrouw en twee niet verdienende kinderen met een gezinsinkomen beneden de loongrens van de ziektefondsverzekering.

Het prijsindexcijfer is te scheiden in twee componenten: de budgetstructuur en de prijsontwikkeling van de goederen en diensten die deel uitmaken van deze budgetstructuur. De huidige budgetstructuur is vastgesteld op basis van het Werknemersbudgetonderzoek 1974/1975 van het CBS. Voor dit budgetonderzoek zijn gedurende een jaar door circa 1.700 huishoudens de bestedingen genoteerd. Op basis hiervan is een gemiddeld pakket goederen en diensten, de budgetstructuur, vastgesteld dat ten grondslag ligt aan het prijsindexcijfer. De prijzen van de meeste goederen en diensten die deel uitmaken van dit pakket worden maandelijks door het CBS geregistreerd. De afdeling prijzen van het CBS verzamelt daartoe de prijzen van 120.000 goederen en diensten! Op grond van deze waarnemingen is men in staat te berekenen hoeveel het basispakket goederen en diensten in prijs is gestegen.

Publikatie hiervan vindt plaats in de vorm van maandelijks prijsindexcijfers van de gezinsconsumptie. Naast de hierboven genoemde reeks voor werknemersgezinnen onder de loongrens van het ziektefonds publiceert men een reeks voor werknemersgezinnen boven deze loongrens en een reeks voor de hele bevolking. Al deze prijsindexcijfers worden berekend volgens de formule van Laspeyres.

In het kader van voornoemd onderzoek naar de koopkrachtontwikkeling van acht inkomensklassen is het materiaal van het Werknemersbudgetonderzoek 1974/1975 van het CBS geordend naar acht inkomensklassen. Per inkomensklasse is een gemiddelde budgetstructuur berekend. Via een schakelschema zijn aan deze acht budgetstructuren twee prijsreeksen gekoppeld. één voor de eerste drie inkomensklassen en één voor de laatste vijf inkomensklassen, op het niveau van circa 600 artikelen. Acht prijsindexcijfers van de gezinsconsumptie voor de periode 1976-1980 vormen het resultaat van de exercitie. In tabel 1 worden de prijsindexcijfers voor de acht inkomensklassen weergegeven. De inkomensklasse staat in de eerste kolom vermeld; de ontwikkeling van de prijsindexcijfers van jaar op jaar is weergegeven in de volgende kolommen en de laatste kolom vermeldt de gemiddelde jaarlijkse prijsstijging.

Tabel 1. *Prijsindexcijfers voor acht inkomensklassen voor vijf jaren (1975 = 100)*

Inkomensklasse (netto inkomen in gld.)	Jaar					Gemiddelde prijsstijging per jaar in procenten 1975/1980
	1976	1977	1978	1979	1980	
1. < 16.000	109,0	116,1	120,9	126,1	134,2	6,1
2. 16.000 - < 19.000	108,9	115,9	120,5	125,7	133,7	6,0
3. 19.000 - < 21.000	108,9	115,8	120,6	125,8	133,8	6,0
4. 21.000 - < 24.000	109,0	115,9	120,5	126,2	134,4	6,1
5. 24.000 - < 30.000	109,0	116,0	120,6	126,4	134,6	6,1
6. 30.000 - < 37.000	109,0	115,9	120,6	126,4	134,8	6,2
7. 37.000 - < 44.000	108,9	115,9	120,6	126,7	135,0	6,2
8. > 44.000	108,8	116,0	120,9	127,0	135,6	6,3

Uit de laatste kolom van tabel 1 blijkt dat de gemiddelde prijsstijging per inkomensklasse niet sterk uiteenloopt. De gemiddelde prijsstijging ligt tussen de 6,0 en de 6,3%. Verder leert de tabel

dat er van jaar op jaar over de hele linie, ongeacht de inkomensklasse, sprake is van een sterk golvende prijsontwikkeling. Zo was er in 1976 sprake van een gemiddelde prijsstijging voor alle inkomensklassen boven het vijfjaarlijkse gemiddelde, terwijl in 1978 de gemiddelde prijsstijging voor alle inkomensklassen onder het vijfjaarlijkse gemiddelde lag. In hoofdzaak ondervinden alle inkomensklassen blijkbaar op dit meest geaggregeerde niveau een even sterke invloed van een algemene gemiddelde prijsontwikkeling.

3. De partiële prijsindexcijfers

Het gelijk opgaan van de prijsindexcijfers in tabel 1 hoeft niet te betekenen dat er op een meer gedesaggregeerd niveau — het niveau van de partiële prijsindexcijfers — ook geen sprake zou zijn van grote verschillen tussen de inkomensklassen. De discussie over de woonlasten ontleent mede hieraan haar grond. Het is immers denkbaar dat er op dit niveau verschillen per bestedingscategorie bestaan, die elkaar juist op een meer geaggregeerd niveau compenseren. In tabel 2 worden de budgetgewichten en de prijsindexcijfers per bestedingscategorie voor de inkomensklassen twee tot en met zes weergegeven. Van de overige inkomensklassen wordt in het vervolg geabstraheerd vanwege het geringe aantal waargenomen gezinnen per inkomensklasse. Per bestedingscategorie is op de eerste regel van tabel 2 het gewicht vermeld dat de betrokken categorie in het budget per inkomensklasse heeft. Op de tweede regel staat het partiële prijsindexcijfer voor 1980 vermeld.

Tabel 2. *Gewichten en partiële prijsindexcijfers voor 1980 per inkomensklasse*

Bestedingscategorie a)		Inkomensklasse				
		2	3	4	5	6
1. Voeding	gewicht	296	281	262	249	221
	prijsindexcijfer	124,0	124,2	124,8	125,0	125,5
2. Woning	gewicht	247	256	261	266	292
	prijsindexcijfer	142,0	142,1	140,4	140,5	139,2
3. Kleding e.d.	gewicht	100	95	92	92	90
	prijsindexcijfer	136,5	136,9	139,2	139,9	138,7
4. Hygiëne	gewicht	155	145	139	136	128
	prijsindexcijfer	140,2	140,7	143,1	140,7	140,7
5. Ontwikkeling e.d.	gewicht	188	209	230	238	247
	prijsindexcijfer	130,4	129,5	130,9	131,4	132,3
7. Particuliere verzekeringen	gewicht	14	14	16	19	22
	prijsindexcijfer	144,6	143,6	143,0	147,2	146,6

a) Bestedingscategorie 6 (verkeer) is onder bestedingscategorie 5 opgenomen.

Tabel 2 laat zien dat de lagere-inkomensklassen relatief het meest uitgeven aan voeding, kleding e.d., en hygiëne e.d. De bijbehorende prijsindexcijfers zijn ook lager. De hogere inkomens besteden relatief het meest aan woning, ontwikkeling e.d., en particuliere verzekeringen. De bijbehorende prijsindexcijfers zijn relatief hoger, met uitzondering van dat voor woning. Wat het meest opvalt in deze tabel is de variatiebreedte tussen de partiële prijsindexcijfers per inkomensklasse vergeleken met de variatiebreedte, zoals deze uit tabel 1 naar voren kwam. In tabel 1 bedroeg het verschil ten hoogste 1,1 procentpunt voor de inkomensklassen twee tot en met zes in 1980; in tabel 2 is dit verschil voor b.v. woning 2,9 procentpunt en voor b.v. particuliere verzekeringen maar liefst 4,2 procentpunt. Blijkbaar is de invloed van het inkomen per bestedingscategorie groter.

Wat zijn er nu de oorzaken van dat, ondanks de verschillen tussen de partiële prijsindexcijfers per inkomensklasse, de totale prijsindexcijfers zich min of meer in gelijke mate ontwikkelen? Een mogelijkheid is dat zich tussen de bestedingscategorieën per inkomensklasse tegengestelde ontwikkelingen voordoen die elkaar op het meest geaggregeerde niveau gedeeltelijk opheffen. Maar welke ontwikkelingen zijn dat? En bij welke bestedingscategorieën vinden ze plaats? Twee zaken zijn voor de beantwoording van deze vragen van belang. In de eerste plaats het gewicht

van een bestedingscategorie in het totale pakket van goederen en diensten per inkomensklasse en in de tweede plaats het niveau van het bijbehorende partiële prijsindexcijfer. Op basis hiervan zijn in tabel 3 de bestedingscategorieën ingedeeld naar een viertal combinaties. Het criterium voor de plaatsing in een compartiment vormt de ontwikkeling van het budgetgewicht in combinatie met het prijsindexcijfer, gaande van een laag naar een hoog inkomen.

Tabel 3. Overzicht van de ontwikkeling in budgetgewichten en prijsindexcijfers, gaande van een laag naar een hoog inkomen

	Afnemend budgetgewicht	Toenemend budgetgewicht
Afnemend prijsindexcijfer		woning
Toenemend prijsindexcijfer	voeding kleding e.d. hygiëne e.d.	ontwikkeling e.d. particuliere verzekeringen

Tabel 3 leert dat de zes bestedingscategorieën zijn in te delen in drie groepen. De eerste groep bestaat uit de bestedingscategorieën voeding, kleding en hygiëne e.d. Deze groep wordt gekenmerkt, gaande van een lage- naar een hoge-inkomensklasse, door een afnemend gewicht in het totale pakket van goederen en diensten en verder door een toenemend niveau van het prijsindexcijfer. De tweede groep bestaat uit de bestedingscategorieën ontwikkeling e.d. en particuliere verzekeringen. Deze groep onderscheidt zich door een toenemend gewicht in het totale pakket van goederen en diensten en verder door een toenemend niveau van het prijsindexcijfer, ook weer naarmate een hogere-inkomensklasse wordt beschouwd. De derde groep bestaat slechts uit één bestedingscategorie en dat is de bestedingscategorie woning. Deze wordt gekenmerkt door een toenemend gewicht in het totale pakket van goederen en diensten en, als enige bestedingscategorie, door een afnemend niveau van het prijsindexcijfer bij een stijgend inkomen. De lagere inkomens zullen de woonlastenstijging derhalve sterker voelen.

4. De bestedingscategorie woning

Op grond van het voorgaande lijkt het zinvol om de bestedingscategorie woning nader onder de loep te nemen, daar deze bestedingscategorie een duidelijk aanknopingspunt biedt voor een verdere analyse naar de afname van de verschillen op het niveau van het totale prijsindexcijfer. Immers, hier wordt, bij een stijgend inkomen, een steeds groter gewicht in het totale pakket gecombineerd met een steeds geringer niveau van het partiële prijsindexcijfer. Dit heeft ertoe geleid dat de bijdrage van de bestedingscategorie woning aan de ontwikkeling van het totale prijsindexcijfer een nivellerend effect heeft. Deze nivellering wordt het snelst duidelijk door de prijsindexcijfers opnieuw te berekenen zonder de bestedingscategorie woning. Het resultaat daarvan is te vinden in tabel 4.

Tabel 4. De prijsindexcijfers in 1980 van vijf inkomensklassen berekend met en zonder de bestedingscategorie woning

Inkomensklasse	2	3	4	5	6
Met bestedingscategorie woning.....	133,7	133,8	134,4	134,6	134,8
Zonder bestedingscategorie woning.....	131,0	130,9	132,3	132,4	132,9

De eerste regel van tabel 4 correspondeert met de prijsindexcijfers van 1980 die in tabel 1 zijn weergegeven. Het verschil tussen de prijsindexcijfers bedroeg maximaal 1,1 procentpunt. Het verschil tussen de prijsindexcijfers op de tweede regel, waar bij de berekening de post woning is weggelaten, bedraagt nu maximaal 2,0 procentpunt. Dit is bijna een verdubbeling van het verschil! Het specifieke karakter van de bestedingscategorie woning

is dus verantwoordelijk voor het althans gedeeltelijk compenseren van de verschillen tussen de partiële prijsindexcijfers per inkomensklasse op het meest geaggregeerde niveau. Gelet op de huidige discussie rijzen de volgende vragen. Uit welke posten is deze bestedingscategorie opgebouwd? In welke verhouding? Zijn er misschien posten aan te wijzen die worden gekenmerkt door hetzelfde specifieke karakter?

In tabel 5 is voor elke inkomensklasse de bestedingscategorie woning verder uitgesplitst. De tabel geeft de gewichten en de partiële prijsindexcijfers voor 1980 van die posten die deel uitmaken van de bestedingscategorie woning. Op de laatste twee regels worden deze gegevens ook voor de totale bestedingscategorie gegeven.

Tabel 5. Gewichten en partiële prijsindexcijfers voor 1980 voor vijf inkomensklassen van de posten die deel uitmaken van de bestedingscategorie woning

Post		Inkomensklasse				
		2	3	4	5	6
20. Huur	gewicht	113	120	117	135	146
	prijsindexcijfer	145,6	145,7	141,9	141,9	141,9
22. Woninginrichting	gewicht	43	44	52	47	50
	prijsindexcijfer	129,7	129,2	129,8	128,8	129,1
25. Huishoudelijke apparaten	gewicht	16	15	17	16	17
	prijsindexcijfer	109,8	111,2	109,2	108,4	107,9
27. Huishoudelijke artikelen	gewicht	26	28	26	22	33
	prijsindexcijfer	128,2	128,5	127,8	127,6	127,5
28. Bloemen e.d.	gewicht	8	10	10	10	12
	prijsindexcijfer	125,9	127,9	126,8	127,1	124,9
29. Energie	gewicht	41	40	39	36	33
	prijsindexcijfer	169,1	169,9	175,6	176,0	175,0
2. Woning	gewicht	247	256	261	266	292
	prijsindexcijfer	142,0	142,1	140,4	140,5	139,2

Op dezelfde wijze als eerder is gedaan bij tabel 2 is ook hier de ontwikkeling van de posten te karakteriseren met een viertal combinaties. Met uitzondering van de post energie gedragen de overige bestedingsposten zich conform de totale bestedingscategorie woning; d.w.z. bij een stijgend inkomen neemt het budgetgewicht toe en neemt het partiële prijsindexcijfer af. Dit komt het sterkst tot uitdrukking bij de posten huur, woninginrichting en huishoudelijke artikelen e.d. Omdat de post huur van het totaal bijna de helft uitmaakt, is deze post het belangrijkste en derhalve sterk bepalend voor de uitkomst van het totaal van de bestedingscategorie woning. En daarmee is deze post ook in belangrijke mate verantwoordelijk voor de eerder naar voren gebrachte reductie in de variatiebreedte tussen de totale prijsindexcijfers.

In het bovenstaande is een poging ondernomen om iets te laten zien van de bewegingen die plaatsvinden direct onder het niveau van de totale prijsindexcijfers. Een simpele benadering, waarbij gekeken is naar de budgetaandelen en de ontwikkeling van de partiële prijsindexcijfers, bracht de rol van de bestedingscategorie woning in het geheel aan het licht.

Tot slot van deze paragraaf een opmerking over de post huur gezien het belang van deze post in de onderhavige problematiek. Het is interessant na te gaan hoe het gewicht en het partiële prijsindexcijfer van de post huur tot stand is gekomen. Met betrekking tot de post huur is het gewicht in het basisjaar gebaseerd op informatie over huurwoningen en eigenaarswoningen, waarbij hypotheekrente en aflossing niet in het verbruik van de eigenwoningbezitters zijn opgenomen. Voor het volgen van de prijsontwikkeling wordt alleen gebruik gemaakt van de huurontwikkeling. Hierbij wordt aangenomen dat de huurontwikkeling van de huurwoningen ook de huurwaarde-ontwikkeling van de eigenaarswoningen adequaat weergeeft.

Gegeven de rente-ontwikkeling van de laatste jaren lijkt de huurontwikkeling niet meer voldoende de kostenontwikkeling voor grote groepen eigen-woningbezitters te representeren. Zou

men hier wat meer aandacht aan willen besteden, dan ontstaat direct het volgende methodologische probleem: de gebruikte prijsindexcijfers hebben betrekking op de consumptie, waarbij de post sparen buiten beschouwing wordt gelaten. De kosten van de eigen-woningbezitter bestaan, afhankelijk van de gekozen financieringsvorm, echter ook uit een kleiner of groter spaardeel. Hiervoor zou moeten worden gecorrigeerd. Anderzijds wordt ook wel gesteld dat weliswaar op korte termijn de kostenontwikkeling voor huurders en eigenaren kunnen uiteenlopen, maar dat in het algemeen kan worden aangenomen dat de huurontwikkeling op een wat langere termijn de prijsontwikkeling weergeeft van de kosten die zijn verbonden aan koop en onderhoud van woningen.

Hoe de huurontwikkeling uitwerkt op het prijsindexcijfer kan op de volgende, tentatieve wijze worden geïllustreerd. Bij de berekening van de prijsindexcijfers is er, zoals gezegd, gebruik gemaakt van twee prijsreeksen: één voor de lagere-inkomensklassen en één voor de hogere-inkomensklassen. Mede als gevolg hiervan bedraagt het verschil tussen de partiële prijsindexcijfers van de inkomensklassen twee en zes voor huur 3,7 procentpunt voor 1980 (zie tabel 5). Blijkbaar is voor de hogere-inkomensklassen de huurstijging geringer geweest.

Om op een tentatieve wijze aan te geven wat het effect hiervan is op het prijsindexcijfer van inkomensklasse zes is het prijsindexcijfer voor deze klasse berekend met het partiële prijsindexcijfer voor huur van inkomensklasse twee (6). Het prijsindexcijfer van inkomensklasse zes neemt als resultaat van deze berekening met 0,4 procentpunt toe tot 135,2; de variatiebreedte tussen de totale prijsindexcijfers van de inkomensklassen zou als gevolg hiervan toenemen van 1,1 tot 1,5 procentpunt.

5. Slot

In het voorgaande is aangetoond dat de prijsontwikkeling voor de onderscheiden inkomensklassen over de periode 1976-1980 bijna gelijk is. Voor de periode 1964-1972 kwam dit beeld eerder naar voren in een studie van wijlen prof. C. W. Visser van de Landbouwhogeschool Wageningen en drs. R. Iwema van het NEI naar de koopkrachtontwikkeling van vier inkomensklassen (7). Aannemende dat de systematiek van het prijsindexcijfer op adequate wijze de prijsontwikkeling weergeeft, is verder aangetoond dat de bestedingscategorie woning — met daarbinnen de post huur — hierbij een belangrijke rol speelt. Op een tentatieve wijze is het relatieve belang van deze post aangegeven. Gelet op recente ontwikkelingen in de woonlasten lijkt een nadere bezinning op de wijze waarop de woonlasten en de prijsontwikkeling dienen te worden gemeten op haar plaats.

Tot slot een tweetal evaluerende opmerkingen. Een eerste opmerking betreft een voorzichtige interpretatie van de bestedingscategorie woning. Het specifieke karakter van de bestedingscategorie woning draagt er mede toe bij dat de prijsindexcijfers van de gezinsconsumptie naar inkomensklasse elkaar weinig ontlo-

pen. Het lijkt niet onaannemelijk te veronderstellen dat dit op zijn minst gedeeltelijk zijn oorzaak vindt in het feit dat hogere inkomens bij het besteden van het discretionaire inkomen hoge prioriteit geven aan extra uitgaven ten behoeve van wonen. En waarschijnlijk des te meer in de mate dat hierop een „premie” wordt gegeven in de vorm van een relatief gunstige prijsontwikkeling.

Een tweede opmerking betreft het inkomen en de prijsontwikkeling. Voor de onderscheiden netto-inkomensklassen kunnen geen significante verschillen tussen de prijsindexcijfers worden waargenomen; op een meer gedesaggregeerd niveau wel. Het is de vraag of het niveau van het inkomen alléén wel van zo groot belang is voor de mate waarin huishoudens de invloed van de prijsontwikkelingen ondervinden als in het algemeen wordt aangenomen. De werkelijkheid van alle dag laat zien dat bepaalde groepen wel degelijk op volstrekt verschillende wijze de invloed van de prijsontwikkelingen ondervinden (8). Denk hierbij bij voorbeeld aan groepen die al dan niet gebruik kunnen maken van goedkope levensmiddelenwinkels; urbanisatiegraad en leeftijd kunnen dus een rol spelen. Verder kunnen leeftijd en gezinsfase sterk bepalend zijn voor de woonlasten. Ook kan worden gedacht aan het opleidingsniveau als wordt aangenomen dat consumenten met een betere opleiding beter in staat zijn bepaalde marktsegmenten te overzien. Denk hierbij bij voorbeeld aan verzekeringen.

Deze voorbeelden zijn met vele andere uit te breiden en deze geven alle sterke aanleiding om te veronderstellen dat de prijsontwikkeling voor verschillende groepen verschillend uitwerkt, dit mede gelet op de invloed van de woonlasten op de totale prijsontwikkeling en gelet op de grote differentiatie van woonlasten in ons land. Het inkomen lijkt niet het enige onderscheidend criterium te zijn. Het lijkt gewenst de ontwikkeling van de koopkracht voor verschillende groepen huishoudens verder te onderzoeken en daarbij, naast het inkomen, aandacht te besteden aan kenmerken als leeftijd of gezinsfase, urbanisatiegraad, opleiding, aantal personen per huishouden naar leeftijd, aantal kostwinners en andere sociaal-economische kenmerken.

Adriaan Krijger

6) De bijdrage van de post huur aan het partiële prijsindexcijfer van de bestedingscategorie woning voor inkomensklasse zes wordt dan (zie tabel 5) $146/292 \times 145,6$. Het nieuwe cijfer wordt 140,5. Het had de waarde 139,2. Het verschil bedraagt 1,3 procentpunt. De bijdrage hiervan aan het prijsindexcijfer van inkomensklasse zes is $292/1000 \times 1,3 = 0,4$ procentpunt.

7) C. W. Visser en R. Iwema, *De ontwikkeling van de koopkracht van de gulden van 1964 tot en met 1972*, Landbouwhogeschool Wageningen, Publikatie nr. 02, januari 1974.

8) Zie in dit verband ook: *Nota consument en consumptie*, Tweede Kamer, zitting 1978-1979, 15 716, nrs. 1-2, blz. 92 en 93.